

Η
Ελληνική ταυτότητα
σήμερα

Σκέψεις
για την έναρξη μιας
δημόσιας συζήτησης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α. Που βρισκόμαστε σήμερα – Στοιχεία του προβληματισμού

Β. Η αναγκαιότητα μιας συζήτησης

Γ. Ποιος είναι ο κατάλληλος χρόνος – Ενέργειες

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ – ΕΝΑΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ

A. Που βρισκόμαστε σήμερα

1. Μετά το τελευταίο διάστημα διακυβέρνησης, που στηρίχθηκε προπαντός στην επιδίωξη πρακτικών, μετρήσιμων στόχων με κεντρικό πυρήνα την ένταξη στην ΟΝΕ, **μια γενικευμένη αμηχανία έχει εγκατασταθεί στο πολιτικό σκηνικό.** Οι εκλογές του Απριλίου 2000 άφησαν αυτή την αμηχανία να ανέβει στην επιφάνεια. Η αναμέτρηση έγινε κυρίως με αναγωγή σε διαφοροποιήσεις μιας εποχής που έχει κλείσει. Η προσπάθεια να διατυπωθεί και να “περάσει” ένας λόγος **μέλλοντος** δεν ευδοκίμησε στο βαθμό που επιδιώχθηκε.
2. Στην μετεκλογική συγκυρία, ούτε η εμβάθυνση του εκσυγχρονισμού, ούτε η συνέχιση της αναζήτησης της αποτελεσματικότητας στη διαχείριση, αλλά ούτε η αναζήτηση σε νέα βάση του κοινωνικού, κατορθώνουν να δημιουργήσουν μια αίσθηση στόχου της πολιτικής. Ταυτόχρονα, οι καθαρά πολιτικές κινήσεις αλλαγής κλίματος δεν αποκτούν εσωτερική πειστικότητα, εν μέρει επειδή δεν αρθρώνονται γύρω από κάποιο ουσιαστικότερα αποδεκτό περιεχόμενο. Στην πολιτική έχει δημιουργηθεί ένα **κενό νοήματος. Μια κρίση νοήματος φαίνεται να διαπερνά τα πάντα.** Λείπει το “γιατί” κάθε πολιτικής προσπάθειας. Παράλληλα, οποιοδήποτε εγχείρημα γίνεται να καλυφθεί το κενό με νέο-ιδεολογικό λόγο δεν πετυχαίνει, καθώς η εσωτερική πειστικότητα του ιδεολογικού βρίσκεται σήμερα έτσι κι αλλιώς σε αποδρομή. Η προσπάθεια να αναχθεί σε κεντρική αξία η αποτελεσματικότητα, ο πρακτικισμός, δεν αποδίδει. Αντίθετα μάλιστα, ίσως θα μπορούσε αυτό να οδηγήσει στη δημιουργία συνθηκών υπονόμησης της υπαρκτής, κατά τα άλλα, αποτελεσματικότητας της κυβερνητικής πολιτικής.

3. Αυτές οι συνθήκες κενού και απουσίας νοήματος, που φαίνεται να διαμορφώνονται στην πολιτική και ευρύτερα στη δημόσια ζωή, διευκόλυναν το να αναδειχθεί σε κεντρικό ζήτημα της δημόσιας σκηνής η “αντιπαράθεση” Εκκλησίας/ Κράτους, με αφορμή το ζήτημα των ταυτοτήτων. Ο λόγος Ελληνοκεντρικότητας που εκφέρεται εδώ και αρκετό καιρό και τον οποίο στην ουσία “δανείζεται” η Εκκλησία - με στοιχεία Ευρωφοβίας ή/ και καταγγελίας της παγκοσμιοποίησης – θα ήταν σφάλμα να θεωρηθεί κάτι το παροδικό. Λειτουργώντας σε κενό δημόσιας συζήτησης, ή με αυτοπεριχαρακωμένες σε συζητήσεις περιορισμένου κοινού τις προβληματικές του εκσυγχρονισμού ή της Ευρωπαϊκής συμμετοχής, ο λόγος αυτός της Ελληνοκεντρικότητας θα μπορούσε να καθιερωθεί – στρεβλωτικά – ως ο βασικός άξονας προβληματισμού που να κινεί ευρύτερο ενδιαφέρον.

4. Την ίδια στιγμή, υπάρχει διάχυτη η αίσθηση ότι θέματα που τις τελευταίες δεκαετίες συγκέντρωσαν την προσοχή – η αναζήτηση της ισότητας και της κοινωνικής δικαιοσύνης, το χτίσιμο ενός κοινωνικού δικτύου, η εξασφάλιση αληθινής συμμετοχής των πολιτών – έχουν εγκαταλειφθεί ή πάλι έχουν απορροφηθεί από έναν πολιτικό λόγο ρουτίνας.

5. Ερωτήματα που αφορούν τα μεγάλα πολιτικά ζητήματα της δεκαετίας (γύρω από ποιον άξονα θα περιστραφεί η πολιτική αντιπαράθεση, ποια θέματα θα προσδιορίσουν τις πολιτικές συμπεριφορές), φαίνεται να μην εγείρονται καν. **Ποιος είναι ο πυρήνας των πολιτικών ζητημάτων; Τι θα κρίνει πολιτικά τη δεκαετία; Τι θα κριθεί τελικά στη δεκαετία 2000-2010;**

B. Η αναγκαιότητα μιας συζήτησης

1. Θα ήταν άδικο οι δυνάμεις που σήμερα έχουν την ευθύνη της διακυβέρνησης – και που περιλαμβάνουν, σε κεντρικό ρόλο, το ΠΑΣΟΚ χωρίς όμως να περιορίζονται σ’ αυτό – να μην προσέλθουν στη δημόσια συζήτηση γύρω από εκείνο που στην ουσία είναι η αληθινή ελληνική ταυτότητα. Πρώτα – πρώτα επειδή έχουν ουσιαστικά πράγματα να καταθέσουν, **έχουν άποψη** και μάλιστα άποψη που στην πράξη συμμερίζεται ένα πολύ μεγάλο μέρος των Ελλήνων: την άποψη της εξωστρέφειας, της αποδοχής των προκλήσεων, της αναμέτρησης με τους καιρούς, της διεκδίκησης της ιδιαιτερότητας μέσα από τη σύγκριση με τους άλλους και όχι από την αποφυγή τους. Η συζήτηση που άνοιξε γύρω από την προοδευτική διακυβέρνηση σε Ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο – και η ελληνική συμμετοχή σ’ αυτήν – δείχνει ότι περιθώρια προβληματισμού υπάρχουν.
2. Αν δεν υπάρξει δυναμικός λόγος από την πλευρά αυτή θα **καθοδηγηθεί η συζήτηση γύρω από το “ανήκειν” της Ελλάδας** στα χρόνια που έρχονται από όσους (ανεξαρτήτως προθέσεων ή/ και πολιτικής ένταξης) ξεκινούν από αντανakλαστικά άμυνας, αν μη φόβου. Είναι χαρακτηριστική, από την πλευρά αυτή, η διδαχή της δεκαετίας του ’70 και των αρχών του ’80: τότε σπαταλήθηκε ζωτικότητα σε μια θέση άρνησης και άμυνας (προς την Ευρώπη και συνολικά προς το διεθνές σύστημα) την ίδια την στιγμή που προχωρούσε με εκτεταμένη σιωπηρή συναίνεση η ένταξη της Ελλάδας και στην τότε ΕΟΚ και στο διεθνές σύστημα. Η σημερινή παγκόσμια συγκυρία δεν συγχωρεί διστακτικότητες, ούτε η προσοχή των ΜΜΕ αφήνει πολλά περιθώρια αναστροφής απόψεων όταν παγιώνονται στην κοινή γνώμη.

3. Η σκοπιμότητα άμεσης προώθησης μιας ευρύτερης συζήτησης για την ελληνική ταυτότητα και η επιδίωξη γνήσιων συνθέσεων γύρω από αυτό το θέμα συνδυάζεται με την ανάγκη να αποφευχθεί η **αναπαραγωγή ξεπερασμένων διαχωριστικών γραμμών**. Γιατί σε παρόμοιες διαχωριστικές γραμμές μας οδηγούν τόσο οι επανεμφανιζόμενες οπισθοδρομικές “κινήσεις χαρακωμάτων” όσο και οι μαξιμαλιστικές δηλώσεις προοδευτικής ορθοφροσύνης: και οι δύο επιδιώκουν να δημιουργήσουν περιχαρακωμένους χώρους, που επιδέχονται καθοδήγηση και καθοδηγητές – (στοιχεία άλλης εποχής).
4. Όμως η υποστήριξη θέσεων για το ποια είναι τα αληθινά στοιχεία της σύγχρονης ελληνικής ταυτότητας, συνεπώς για τη σημερινή βάση εκκίνησης της ένταξης της Ελλάδας, δεν θα είχε νόημα να γίνει αμυντικά. Δηλαδή απλώς ως απάντηση σε ένα διάλογο που άλλοι έχουν ανοίξει. Μια δημόσια συζήτηση για την ελληνική ταυτότητα επιβάλλεται σήμερα να είναι αποτέλεσμα μιας κεντρικής πρωτοβουλίας. Η ανάληψη πρωτοβουλίας περιορίζει τα περιθώρια κινήσεων, τόσο εκείνων των στοιχείων που είναι προσηλωμένα στο παρελθόν, όσο και εκείνων που, αν και προς την αντίθετη κατεύθυνση προσανατολισμένα, λειτουργούν εξόχως πολωτικά.
5. Μια ουσιαστική και γνήσια συζήτηση για τη σημερινή ταυτότητα της Ελλάδας και των Ελλήνων θα βοηθήσει, όμως, και στο να ξεπεραστεί εποικοδομητικά και το τεχνικό αδιέξοδο στις σχέσεις Εκκλησίας/ Κράτους. Πώς αυτό; Η μόνη αληθινή/ μη-αντιπαραθετική υπέρβαση της εμπλοκής που έχει επέλθει από το επεισόδιο με τις ταυτότητες είναι **να χαθεί το μικρό μέσα στο μεγάλο**. Ούτως ή άλλως αυτό θα αποδείξει ο χρόνος ότι είναι η μόνη λύση.

Αν το μικρό είναι οι ταυτότητες, το μεγάλο δεν χρειάζεται αναγκαστικά να είναι η μετωπική τοποθέτηση των συνολικών σχέσεων Εκκλησίας/ Κράτους: μπορεί - και είναι προτιμότερο ως ουσιαστικότερο - να είναι μια αληθινή αναζήτηση της ελληνικής ταυτότητας στο ξεκίνημα του νέου αιώνα.

Γ. Ποιος είναι ο κατάλληλος χρόνος;

Ο κατάλληλος χρονικός πολιτικός κύκλος για την ανάληψη και ανάπτυξη μια πρωτοβουλίας που να ανοίγει κατά τρόπο **σοβαρό, απροκατάληπτο και ελεύθερο** μια παρόμοια δημόσια συζήτηση, είναι από 5 Σεπτεμβρίου έως 31 Δεκεμβρίου 2000 (γίνεται λόγος για την α' φάση της πρωτοβουλίας).

Συγκεκριμένα προτείνονται τα ακόλουθα:

1. Η πρωτοβουλία για την οποία γίνεται λόγος να ξεκινήσει **μετά τη ΔΕΘ**, τέλη Σεπτεμβρίου του 2000. (Η σχετική προβληματική θα μπορούσε να ενταχθεί επιγραμματικά στον πρωθυπουργικό λόγο στη ΔΕΘ, με “υπόσχεση” συνέχειας).
2. Μία εβδομάδα μετά την ολοκλήρωση του συνολικού γεγονότος της ΔΕΘ.
3. Η πρωτοβουλία εκκινεί από τον ίδιο τον Πρωθυπουργό. Πιθανόν με ένα άρθρο θέσεων – πρόταση για συζήτηση. Το κείμενο αυτό (εάν αυτή η οδός επιλεγεί) θα πρέπει να αναφέρεται στα πολιτικά, κοινωνικά και ιδεολογικά ζητούμενα της δεκαετίας και να μην εξαντλείται στο θέμα “η ελληνική ταυτότητα σήμερα”. Σημειώνεται εδώ – προς συζήτηση – το ενδεχόμενο μιας ανοιχτής επιστολής του ιδίου (ως άλλη λύση). Ο Πρωθυπουργός μιλάει πρώτος. Άλλοι παίρνουν στη συνέχεια τη σκυτάλη.
4. Ένα πνευματικό ίδρυμα (Πάντειος, Αριστοτέλειο;) αναλαμβάνει να διοργανώσει την πρώτη εκδήλωση ανοίγοντας τον κύκλο του δημόσιου διαλόγου.

5. Παρόμοια εκδήλωση μπορεί μετά από 15 ημέρες να γίνει στην επαρχία.
6. Δημοσίευση άρθρων - Τηλεοπτικές συζητήσεις
7. Ανάληψη σχετικής πρωτοβουλίας και από το ΠΑΣΟΚ

(Οι παραπάνω ενέργειες δείχνουν τον κορμό, που αυτονόητα θα εμπλουτισθεί και από άλλες).

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΣΕ ΟΛΟΥΣ

Η “πρόσκληση” για συζήτηση θα πρέπει να απευθύνεται προς όλους. Εξαιρέσεις και αποκλεισμοί δεν νοούνται, ενώ τάσεις εσωστρέφειας στη συζήτηση θα λειτουργούσαν αντιπαραγωγικά. Ασφαλώς χρειάζεται να υπάρξει εκ των προτέρων κινητοποίηση ανθρώπων με ενδιαφέρον να μετάσχουν με σημαντική συνεισφορά στη συζήτηση αυτή – από τον πανεπιστημιακό χώρο, από τα μέσα ενημέρωσης, από τον πολιτικό κόσμο, από την όποια υπάρχει σχηματισμένη κοινωνία πολιτών. Επίσης, ασφαλώς θα πρέπει να ενθαρρυνθεί όλο το φάσμα των απόψεων. Κατά κανένα τρόπο δεν θα έπρεπε να δημιουργηθεί η εντύπωση “συζήτησης μεταξύ μας” – αν και η δυναμική της Ελληνοκεντρικής πτέρυγας στη δημόσια συζήτηση, ιδίως μετά την προσέλευση Χριστόδουλου στο προσκήνιο, δείχνει ότι η πλευρά αυτή μόνο απύσα δεν θα είναι.

Προκειμένου να ξεκινήσει σε χρήσιμη βάση η συζήτηση για την ελληνική ταυτότητα σήμερα, είναι σκόπιμο να υπάρχει ένα περίγραμμα και μια συνεκτική διατύπωση.

Το περίγραμμα αυτό θα μπορούσε να ορίζεται από τις αρχές:

- Ελλάδα ανοιχτή στον κόσμο, τις μεταβολές και τις εξελίξεις
- Διεκδίκηση δικαιώματος συμμετοχής σε ίση βάση με τους άλλους συντελεστές του σήμερα
- Ανάδειξη των διαχρονικών ιδιαιτεροτήτων των Ελλήνων σε σχέση με το σήμερα
- Έμφαση στην επικοινωνία, την αποδοχή της κατάθεσης των άλλων και την έκφραση του δικού μας λόγου προς τα έξω

- Συλλογικότητα που δεν παραμερίζει την αξία του ατόμου, αλληλεγγύη που δεν λειτουργεί προσχηματικά
- Συναίσθηση της ιστορίας, αλλά ως βιωματικής πραγματικότητας που καθοδηγεί τις επιλογές του σήμερα
- Εμμένεια των αξιών της ηπιότητας, της διαλλακτικότητας, της σχετικότητας των (εκάστοτε παρουσιαζόμενων ως απόλυτων) αρχών.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ – ΕΝΑΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ

Με δεδομένες τις μεγάλες και κεντρικές επιλογές της Κυβέρνησης, η επιδίωξη ανάδειξης και αναζήτησης της ελληνικής ταυτότητας σήμερα, **εάν το θέμα δεν γίνει αντικείμενο χειρισμού ευρύτερου από αυτό που ο αρχικός τίτλος προσδιορίζει**, εμπεριέχεται ο κίνδυνος η Κυβέρνηση να βρεθεί σε άμυνα και μάλιστα απέναντι σε ένα απροσδιόριστο συνονθύλευμα “αντιπάλων” και ευκαιριακών συμμαχιών.

Η Κυβέρνηση δεν προσέρχεται στη συζήτηση αυτή παρά για να:

- ενδυναμώνει τις κεντρικές της επιλογές,
- αποσαφηνίζει τον κινητήριο προβληματισμό της και
- αναδείξει τη βαθύτερη σημασία ως προς τη σύγχρονη Ελλάδα και την ιστορική πορεία της, των δικών της απελευθερωτικών προσεγγίσεων.

Με δεδομένη την παραπάνω παρατήρηση, θα μπορούσε κανείς να πει ότι το θέμα της δημόσιας συζήτησης που πρέπει να επιχειρήσουμε να προκαλέσουμε είναι:

“Η προσέγγιση της νέας δεκαετίας μέσα από το δρόμο της αναζήτησης της ελληνικής ταυτότητας σήμερα”.

.....